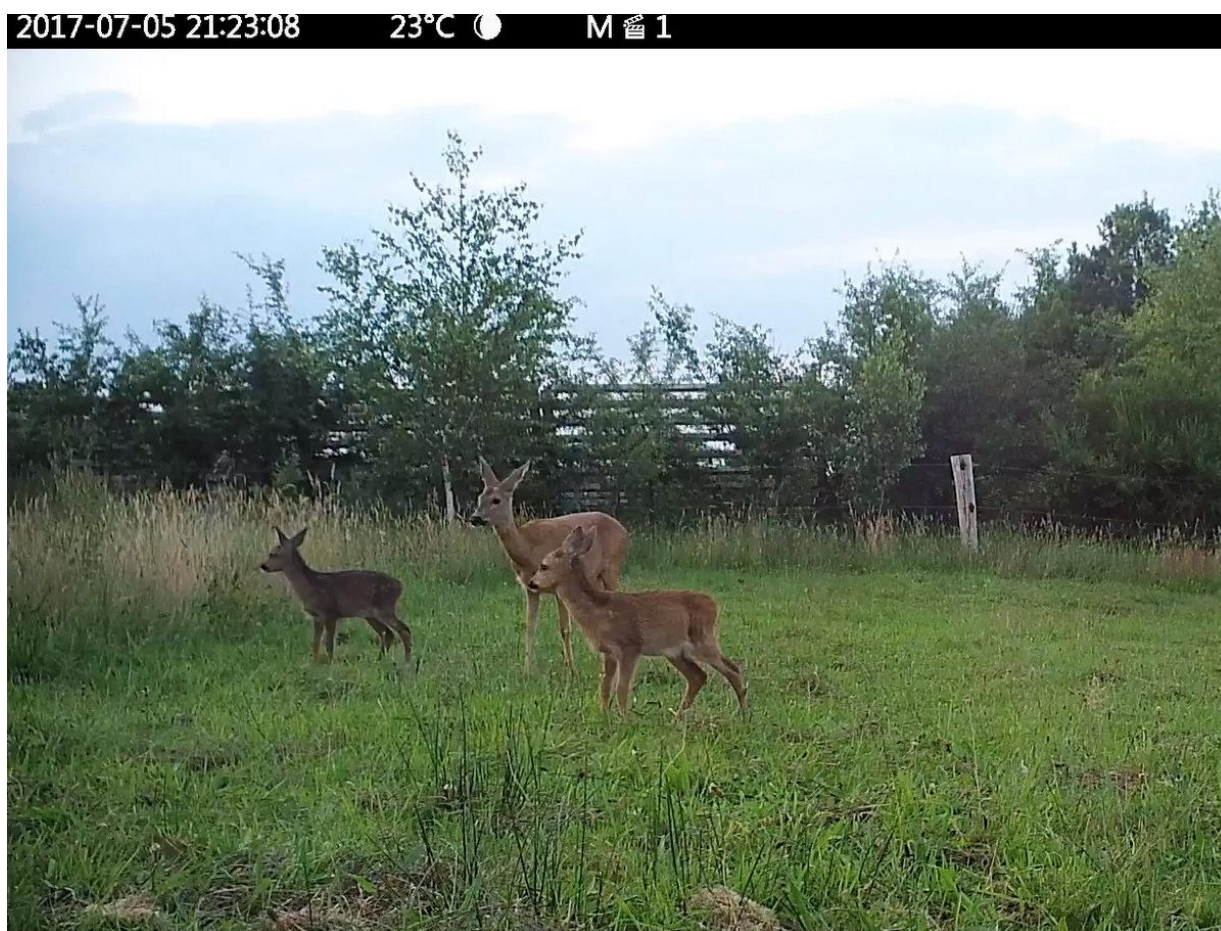

**Overzicht van waarnemingen op de twee ecoducten
over de N48 nabij Zuidwolde (Dr) SUTHWALDA EN STIGGELTIE
2015 t/m 2018 (in vergelijking met de periode 2012 t/m 2014)**

Reegeit met twee kalfjes op Ecoduct Stiggeltie (foto vanuit
bewegende beelden van RECONYX camera)

Werkgroep ecoducten van Natuurvereniging Zuidwolde. ©natuurverenigingzuidwolde.nl

Samenstelling rapport: Reijer Römer, Hero Moorlag, Philip de Brabander, Jaap Vliegenthart en Joop Verburg

Vormgeving: Joop Verburg

Fotografie: Joop Verburg tenzij anders vermeld

Met dank aan de eigenaar, Provincie Drenthe en de beheer verantwoordelijke organisatie, St. Het Drentse Landschap. In het bijzonder dank voor de goede samenwerking met Harald de Graaff van St. Het Drentse Landschap.

Inhoud

blz 2 INHOUD en medewerkers/vrijwilligers

blz 3 Algemene beschouwing over de ecoducten

blz 4 Camera-monitoring en FIETSPAD

blz 5 **Ecoduct Suthwalda** algemeen

blz 6 waarnemingen (met camera) van soorten zoogdieren op Suthwalda

blz 7 vegetatie en vleermuizen op Suthwalda

blz 8 en blz 9 vogels en reptielen en amfibieën op Suthwalda

blz 10 dagvlinders op Suthwalda

blz 11 nachtvinders op Suthwalda

blz 12 libellen op Suthwalda

blz 13 kevers op Suthwalda

blz 14 andere soortgroepen op Suthwalda

blz 15 **Ecoduct Stiggeltie** passages; waarnemingen met camera's

blz 16 Vegetatie op Stiggeltie

blz 17 Vogels op Stiggeltie

blz 18 Reptielen en amfibieën op Stiggeltie

blz 19 Dagvlinders en nachtvinders op Stiggeltie

blz 20 Libellen en andere soortgroepen op Stiggeltie

Vrijwilligers van Werkgroep ecoducten van NVZ:

Reijer Römer: coördinator werkgroep ecoducten

Henk Duinkerken: algemeen advies

Philip de Brabander: onderzoek grotere zoogdieren met behulp van bewegingscamera's Stiggeltie.

Jaap Vliegthart: onderzoek grotere zoogdieren met behulp van bewegingscamera's Suthwalda

Hero Moorlag: onderzoek Libellen en andere organismen,

Wolter Moorman: vertegenwoordiger bestuur en algemene ondersteuning.

Edwin de Weerd: onderzoek alle soortgroepen (met name planten , insecten en vogels)

Jan-Erik Plantinga: Planten, paddenstoelen en andere organismen

Arjen van den Hoek: reptielen en amfibieën

Joop Verburg: onderzoek planten, insecten, overige organismen

Bijdragen van buiten de werkgroep:

Harald de Graaff, adviseur en beheerder van de ecoducten namens St. Het Drentse Landschap

Bert Oving (prov. Drenthe) heeft inventarisaties van insecten uitgevoerd

Jan Mager deed in 2017 en 2018 onderzoek naar vleermuizen

Johan Scheeres heeft in 2018 inventariserend onderzoek gedaan naar waterdieren in de poelen.

Algemeen

Begin 2015 is een rapport gemaakt van de waarnemingen in de jaren 2012 tot en met 2014. In dat overzicht is weergegeven welke soorten gezien zijn op het gebied van planten en dieren. Met name was het belangrijk om te weten in hoeverre grotere diersoorten en met name de zoogdieren gebruik maakten van de ecoducten. Het overzicht dat nu gemaakt is, geeft een beeld van de verandering ten opzichte van die periode. Belangrijkste conclusie is dat het aantal passages van grotere zoogdieren sterk toegenomen is. Kennelijk is er tijd en rust nodig om de dieren vertrouwd te maken met deze veilige overgang. Het moet wel gezegd dat onderzoek naar andere diersoorten, afgezien van het wel trouw doorgaan van monitoring met camera's, in het jaar 2015 weinig heeft plaatsgevonden. In de bodem is langzame verandering te bemerken. Al in 2015 vond Jan-Erik Plantinga Zwartwordende wasplaten op ecoduct Suthwalda. Wasplaten zijn paddenstoelen die hoge eisen stellen aan de grond en de aanwezigheid wijst op toenemende stabiliteit en zuiverheid van de ondergrond. Wanneer we kijken naar de werking van de ecoducten, vallen twee dingen op:

- Hero Moorlag meldt als lid van de dassenwerkgroep Zuidwest Drenthe dat het aantal slachtoffers onder dassen op de N48 drastisch is afgenomen. In enige mate heeft het probleem zich naar het noorden verplaatst waar pas vorig jaar de afrastering is verlengd tot aan het tunneltje bij de Noorderweg. Dat is een duidelijk merkbare verbetering.
- De politie meldt dat het aantal slachtoffers onder Reeën op de N48 sedert de ingebruikneming geminimaliseerd is.

Links: dode Das langs N48 (foto Hero Moorlag)

Rechts: een pootafdruk van een Das bij de burcht in Steenberger Oosterveld.

Schoollessen

In januari 2016 is door Philip de Brabander, Jaap Vliegenthart en Joop Verburg een les gegeven aan alle groepen vanaf groep 3 van de beide Basisscholen in Zuidwolde; dus aan 12 klassen. M.b.v. een Powerpoint-presentatie en met enkele opgezette zoogdieren is zo veel mogelijk interactief getracht om alle kinderen het belang van de ecoducten duidelijk te maken. Ook hebben alle kinderen een brief met informatie over de ecoducten mee naar huis gekregen, zodat ook thuis over het onderwerp kon worden doorgepraat. Opmerkelijk en leuk was dat in werkelijk alle groepen bij het zien van een pootafdruk van een Das, als eerste gedacht werd aan een Beer.

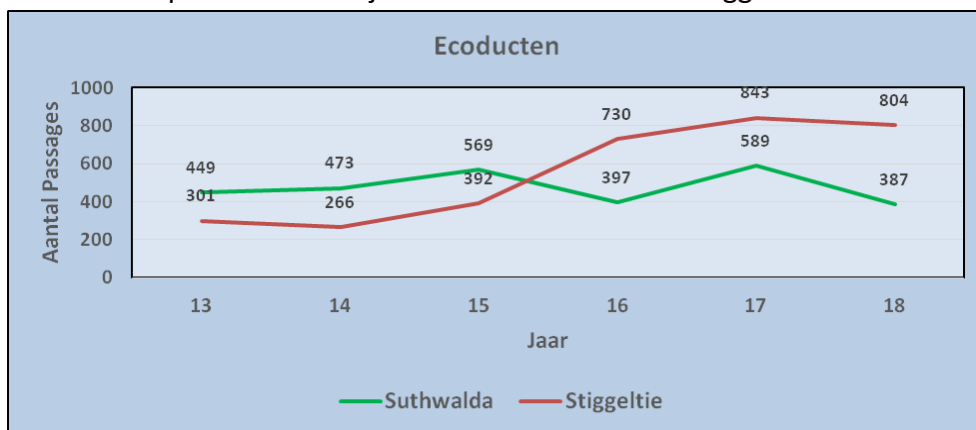

Philip de Brabander geeft les over ecoducten in de klas

Passages op de ecoducten met camera's vastgelegd

In de volgende hoofdstukken zal worden ingegaan op de specifieke situatie op de twee afzonderlijk ecoducten. In deze paragraaf wordt ingezoomd op de vergelijking van het gebruik tussen de beide ecoducten. Allerlei oorzaken lijken invloed te hebben op het gebruik van de ecoducten. Algemeen kun je stellen dat in de loop van de tijd het gebruik en het aantal passages sterk is toegenomen. Verder lijkt het zo, dat het jaar 2018 met een uitermate droge en warme zomer een scherpe daling in het gebruik laat zien, met name bij Reeën. Het kan natuurlijk ook zo zijn dat meer of minder jacht in het najaar er vóór, invloed heeft op de reeënstand en dan dus ook op het aantal passages en zo zijn er nog meer speculaties mogelijk. Het opvallendste verschil tussen beide ecoducten is wel dat de passages op Suthwalda sedert 2015 min of meer gelijk gebleven zijn, terwijl de passages op Stiggeltie enorm zijn toegenomen.

Onwillekeurig denk je dan aan het meest opvallende verschil tussen de ecoducten en dat is, dat Suthwalda door het fietspad aanmerkelijk minder rust heeft dan Stiggeltie.

Het aantal passages op Stiggeltie is in de loop van de tijd steeds verder gegroeid tot meer dan het dubbele van het aantal passages over Suthwalda!

Fietspad

In 2016 werd een voorstel gedaan in de gemeenteraad van gemeente De Wolden om een fietspad aan te leggen over ecoduct Stiggeltie. De bedoeling daarvan is om het fietsverkeer met name voor scholieren veiliger te maken. Door de provincie is dat plan afgewezen. Om de verbinding toch veiliger te maken is geopteerd voor de aanleg van een (tweedehands) fietsbrug. Later is men daarop teruggekomen bij de provincie. In 2018 is opnieuw overleg geweest met de provincie, waaruit de gemeente afgeleid heeft dat er ruimte was voor onderzoek om toch een fietspad over het ecoduct aan te leggen. Helaas zonder overleg met andere betrokkenen, heeft de gemeenteraad hierover gestemd en is in november 2018 een besluit genomen om het fietspad toch over het ecoduct aan te leggen.

De cijfers die in dit rapport getoond worden, geven aan hoe onwenselijk dat is. Zowel de gestage toename van gebruik (lange periode van rust is nodig) als het verschil in gebruik tussen Suthwalda (met fietspad) en Stiggeltie (zonder fietspad) zijn daarbij bepalend. Opvallend is dat op Stiggeltie ook overdag veel passages plaatsvinden en op Suthwalda veel minder passages. Het aantal passages overdag op Stiggeltie is zeker driemaal zo hoog als op Suthwalda. (Zie de grafieken op website NVZ)

Ook voor RTV Drenthe heeft de Natuurvereniging uitgelegd hoe belangrijk rust en stilte voor een goed gebruik (zoals dat ook bij de aanleg bedoeld is) van het ecoduct is. Bij de aanleg van Stiggeltie is in de breedte en vormgeving rekening gehouden met de toenmalige bewuste keuze om GEEN fietspad over dit ecoduct aan te leggen.

Ecoduct Suthwalda

Informatieborden en contact met St Het Drentse Landschap

Op beide ecoducten is in 2018 een informatiebord geplaatst. De borden zijn door St. Het Drentse Landschap in tekst en fotografie ontwikkeld samen met leden van de ecoductenwerkgroep van Natuurvereniging Zuidwolde. De borden in stijl van St. Het Drentse Landschap maken meer duidelijk over het doel van de ecoducten en leggen ook uit, waarom de ecoducten rustgebieden zijn die niet voor wandelaars bedoeld zijn.

Harald de Graaff (beheerder namens St. Het Drentse Landschap) is een belangrijk aanspreekpunt voor de werkgroep en hij heeft steeds met grote inzet en inzicht meegewerkt aan verbetering en onderhoud van de ecoducten.

Plaatsing van infobord HDL op Suthwalda in febr. 2018

Excursies

In de onderzoeksperiode is diverse malen een excursie georganiseerd. Schoolklassen hebben op het ecoduct lessen gehad over de functie van de ecoducten. Begeleiding was er vanuit St. Het Drentse Landschap en vanuit Natuurvereniging Zuidwolde.

In september 2018 is opnieuw door NVZ een excursie voor belangstellenden over Suthwalda georganiseerd. Wolter Moorman maakte een "stiggeltie" (houten overstap over het draad) zodat ieder gemakkelijk het gebied in kon gaan. De deelnemers gingen ook onderling in op natuurervaringen en hun mening over de ecoducten.

Rechts: beelden van de excursie over ecoduct Suthwalda in september 2018

Leerlingen van de CBS de Heidevlinder op ecoduct Suthwalda

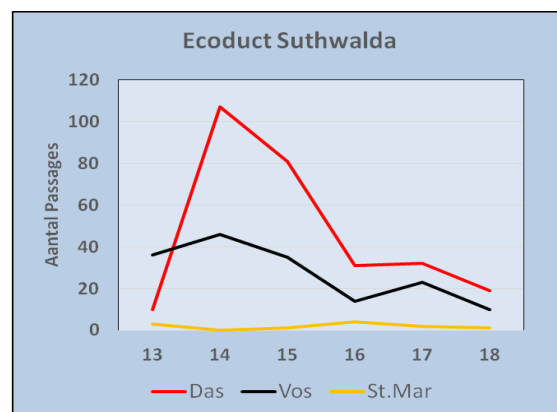
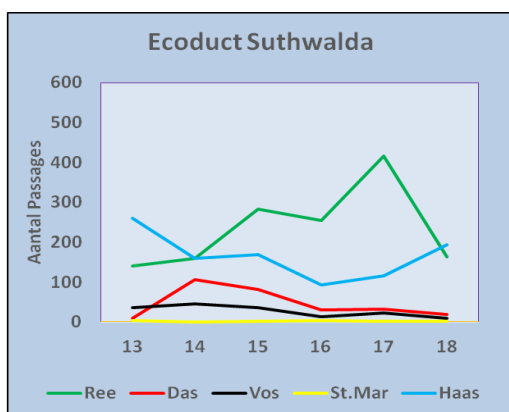
Overzicht van soortgroepen en soorten op Suthwalda

Suthwalda is een fraai ecoduct dat al bij de aanleg is voorzien van een fietspad dat vooral als toeristisch fietspad en wandelpad in gebruik is. Het is door een wal met stobben en een met heesters begroeid gedeelte afgescheiden van het eigenlijke ecoduct. Na aanvankelijk vrij regelmatige passages van personen is dat in de onderzoeksperiode afgenomen en nog sporadisch komen nu wandelaars over het ecoduct heen. Plaatsing van borden door st. Het Drentse Landschap (overigens tot stand gekomen in nauwe samenwerking met leden van de Natuurvereniging) met uitleg over de functie en over de noodzaak van rust heeft daar ongetwijfeld aan bijgedragen. Het systematisch onderzoek met behulp van de bewegingscamera's is door Jaap Vliegthart uitgevoerd waarbij alle filmpjes beoordeeld en geregistreerd werden. Daarbij zijn natuurlijk talloze filmpjes van passerende Hooglanders die vrij over het ecoduct kunnen passeren. Onderzoek naar andere soorten is niet systematisch gedaan al wordt ieder jaar wel 5 tot 10 keer door vrijwilligers een inventarisatiebezoek gedaan. Het levert een beeld op van een grote verscheidenheid aan soorten.

Hieronder is een overzicht (in aantallen en grafisch) te zien van de verschillende zoogdieren die gebruik maakten van ecoduct Suthwalda in de periode 2015 t/m 2018. Ook op Suthwalda is opvallend te zien dat er een gestage toename van passages is. Ook hier is de daling in 2018 duidelijk. (wellicht het gevolg van de droge zomer of andere mogelijke oorzaken zoals jacht). De afname van de Das heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat Dassen 's avonds en 's nachts meer gebruik zijn gaan maken van de groenstrook tussen ecoduct en fietspad, wat aan de sporen te zien is. Daarmee vallen ze wel buiten het bereik van de camera's.

Totalen	Suthwalda						Totaal
Jaar	13	14	15	16	17	18	13T/M18
Ree	140	160	283	255	416	164	1418
Das	10	107	81	31	32	19	280
Vos	36	46	35	14	23	10	164
St.Mar	3	0	1	4	2	1	11
Haas	260	160	169	93	116	193	991
Vee	0	0	52	92	266	196	606
Suth	449	473	569	397	589	387	2864
Tmv	449	473	621	489	855	583	3470

Vegetatie van Suthwalda

In algemene zin is te zeggen dat op het terrein van de vegetatie weinig verandering is te zien. Na een aanvankelijke toename ten opzichte van de uitgangsmeting kort na de aanleg, heeft het aantal soorten zich gestabiliseerd. Voor beide ecoducten zijn wel wat bijzonderheden te melden. 2018 was een bijzonder droog jaar en voor het eerst waren de poelen die op de ecoducten zijn aangelegd voor allerlei diersoorten zoals reptielen en amfibieën, maar ook als drinkpoelen voor het grazende vee, totaal uitgedroogd. Er moest water aangevoerd worden om de runderen te drinken te geven. Wat deze droogte voor consequenties heeft voor met name soorten als libellen, moet 2019 uitwijzen. Wij zullen het nauwgezet volgen.

Op Suthwalda zijn de meest bijzondere soorten op het ecoduct zelf zoals Draadrus (*Juncus filiformis*) en Rode waterereprijs (*Veronica catenata*) verdwenen. Nieuw is wel de Veldrus (*Juncus acutiflorus*) De meest interessante planten en nieuwkomers zijn vooral te vinden langs het fietspad. Het gaat dan om soorten als Wilde reseda (*Reseda lutea*) en verschillende soorten Teunisbloemen (Middelste teunisbloem, Grote teunisbloem en in 2017 Zandteunisbloem) Het totaalbeeld van de passagestrook van Suthwalda verandert moeizaam. Pitrus overheerst nog steeds in een groot deel van het terrein en de gewenste schrale heide komt maar moeizaam tot ontwikkeling. Veel plantensoorten komen ook maar zeer beperkt in het gebied voor.

Aantallen soorten wilde planten op de beide ecoducten: ***

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017+	2018
Suthwalda			155	151	104	143	143	xxx*
Stiggeltie		126	109	140	88	109	109	Xxx*

* in 2018 is de zomer dermate droog geweest dat veel soorten in de normale teltijd niet gevonden konden worden.

*** Voor de complete plantenlijst op de beide ecoducten: zie de lijst op de website van Natuurvereniging Zuidwolde onder werkgroep ecoducten en de plantenwerkgroep.

Wilde reseda op Suthwalda (foto Saxifraga)

Teunisbloem op Suthwalda

Vleermuizen

Vleermuizen zijn niet direct de doelgroep voor de bouw van ecoducten, maar binnen de werkgroep was er toch interesse om na te gaan of vleermuizen gebruik maken van het ecoduct.

Om die reden is in september 2017 een orientrend onderzoek naar vleermuizen m.b.v. een batdetector uitgevoerd door Jan Mager samen met Reijer Römer. Er is een drietal soorten vleermuizen vastgesteld, nl. de Gewone dwergvleermuis, de Ruige dwergvleermuis en de Rosse vleermuis. Of deze vleermuizen het ecoduct ook als jachtgebied gebruikten of dat ze alleen het ecoduct als trekbaan, is nog niet duidelijk.

Jan Mager en Reijer Römer doen onderzoek naar vleermuizen op de ecoducten met behulp van de batdetector

Vogels op Suthwalda

O.a. Edwin de Weerd, Hero Moorlag, Joop Verburg en Harmen van der Wal hebben opgave gedaan van waarnemingen van vogels bij hun bezoek aan Suthwalda. Het zal ongetwijfeld maar een beperkte weergave zijn, want de ecoducten zijn niet speciaal voor vogels aangelegd. Dat de Raaf in 2017 en 2018 zich liet zien (en horen) heeft ongetwijfeld te maken met het feit dat in 2017 een broedgeval in het Steenberger Oosterveld is ontdekt. Van de Havik en de Sperwer was dat al eerder bekend, hoewel ook die niet vaak gezien worden. Een aparte vermelding verdient de Rode wouw die in 2017 bij Suthwalda werd waargenomen. Dat was in een jaar waarin steeds vaker werd gedacht dat de Rode wouw voor het eerst zou gaan broeden in Drenthe. Dat gebeurde niet in 2017, maar wel in 2018 toen in het Reestdal nesten van 2 paartjes Rode wouw bij Rabbinge en bij Dickninge werden gevonden en ook jongen zijn grootgebracht (en geringd)

	Vogels Suthwalda	2015	2016	2017	2018
1	Blauwe kiekendief				X
2	Buizerd		X	X	
3	Havik				X
4	Sperwer				X
5	Houtduif			X	X
6	Raaf		X	X	X
7	Kraai			X	X
8	Grote bonte specht			X	
9	Gaai	X		X	X
10	Graspieper	X			
11	Zwartkop	X		X	X
12	Kneu				X
13	Grasmus	X	X	X	X
14	Vink				X
15	Glanskop				X
16	Tijftjaf			X	X
17	Fitis				x
18	Merel			X	X
19	Putter			X	
20	Kruisbek			X	
21	Roodborst		X		
22	Kramsvogel			X	
23	Winterkoning				X
24	Tuinfluiter				X
25	Rode wouw				X

Rode wouw boven Suthwalda (foto Maud Maas Geesteranus)

Sperwer (foto Wolter Moorman)

Reptielen en amfibieën Suthwalda

Reptielen amfibieën	2015	2016	2017	2018
Levenbarende hagedis*	X	x	x	X
Kleine watersalamander				X
Poelkikker				x
Bruine kikker		x	x	
Groene kikker				x
Kikkerdril			x	
Gewone pad				x
Adder			x	

Amfibieën en reptielen worden bij toeval gezien bij de verschillende bezoeken. Er wordt niet een gericht onderzoek gedaan. Er wordt wel gedacht aan mogelijkheden om gericht onderzoek te doen, maar daar ontbreekt op dit moment meestal de tijd en mankracht voor. Levenbarende hagedis zien we ieder jaar wel zonnend op de stobben en in het voorjaar is aan de grote plakaten kikkerdril te zien dat de kikkers hun best doen. Ook padden zetten hun eisnoeren af in de poelen op Suthwalda.

Eisnoeren van Gewone pad (foto Johan Scheeres)

Met name Johan Scheeres heeft in 2018 wat meer systematisch onderzoek met behulp van vangkorfjes gedaan naar reptielen en amfibieën op de ecoducten. Daarbij maakte hij melding van onder andere vrij grote aantallen Kleine watersalamanders op Suthwalda. Hoe dat in 2019 er uit zal zien na de kurkdroge zomer van 2018 waarbij alle poelen waren uitgedroogd, zal de tijd leren.

Monitoring (Johan Scheeres) reptielen & amfibieën Suthwalda 2018					
Soort	Datum	Aantal	Geslacht	Methode	Opmerking
bruine/heikikker	15-4-2018	eiklommen		gezien	
bruine/heikikker larven	8-5-2018	10 tallen	larven	net	
Bruine kikker etc.	22-7-2018	0			poelen droog
Kleine watersalamander	17-4-2018	12 man	14 vrouw	fuik	
Kleine watersalamander	8-5-2018	3 man	3 vrouw	net	
Kleine watersalamander	8-5-2018	1 larf		net	
Poelkikker	8-5-2018			net	
Gewone pad	8-5-2018	20	larven	net	
levendbarende hagedis	22-7-2018	2	onbekend	gezien	
Gewone geelgerande waterkever	17-4-2018	3		fuik	
Tuimelaar	17-4-2018	1		fuik	
Gegroefde haarwaterroofkever	17-4-2018	12		fuik	
Gegroefde haarwaterroofkever	8-5-2018	10		net	
Platte waterwants	17-4-2018	5		fuik	
Gewoon bootsmannetje	17-4-2018	3		fuik	
diverse libelle larven	8-5-2018	5		net	
diverse soorten slakken	8-5-2018	10		net	

Een bijzonder verhaal ging over de waarneming van de adders

Op 31 juli 2017 overkwam mij (Joop) het volgende: Ik was op de fiets langs het Vlinderommetje aan het rijden, toen ik werd aangesproken door Gertien Grim. Op een van haar foto's stond een Adder die ze eerder had gefotografeerd langs het zandpad ten noordwesten van de opgang naar ecoduct Suthwalda, dus vlak bij Zuidwolde nog aan deze kant van de N48. Ik was verbaasd want Adders waren al zo lang niet meer in de buurt van Zuidwolde gemeld;

Ik reed op de fiets verder en ging even aan bij Arjen van der Hoek en Jan-Erik Plantinga. Arjen deed open en zei mij: "Je raadt nooit wat ik vandaag bij het ecoduct in het Steenberger Oosterveld heb gezien" Met het verhaal van een paar minuten geleden, zei ik spontaan: "Een Adder!" Arjen keek mij stomverbaasd aan en vroeg hoe ik dat wist. Ik vertelde hem mijn belevenissen en vroeg natuurlijk waar het was en of hij ook een foto had gemaakt. Het was net aan de andere kant van de N48 in het heidegebied naast het ecoduct. En nee, hij had geen toestel bij zich, dus..... Het liet Arjen niet los en de volgende dag is hij nog drie keer naar dezelfde plek geweest en de derde keer was het raak: de Adder lag op dezelfde plek te zonnen. Toen was een foto snel gemaakt. Ongelofelijk dat je binnen 5 minuten 2 meldingen van een Adder krijgt bij Suthwalda, vlakbij Zuidwolde, terwijl er al bijna 15 jaar geen meldingen van Adders zijn gedaan. Het geeft aan dat het ecoduct ook voor reptielen als Adders een belangrijke functie kan hebben voor migratie naar andere leefgebieden.

Boven: Adder oostkant Suthwalda (foto Arjen van den Hoek)

Onder: Adder aan de westkant ecoduct (Foto Gertien Grim)

Dagvlinders van Suthwalda

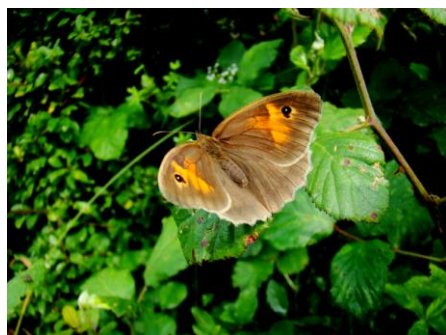
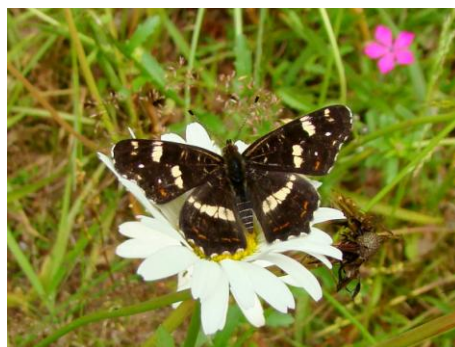
Door verschillende mensen is in de jaren 2015-2018 naar dagvlinders gekeken. De trend van afname van boerenlandvlinders en tuinvlinders is op Suthwalda ook wel merkbaar. Oranje zandoogje en Kleine vos zijn in deze periode nauwelijks gemeld. Bij Bruin zandoogje zie je nog grote aantallen in 2015 en 0 meldingen in 2018! Sommige soorten hebben het in bepaalde jaren goed gedaan zoals de witjes en vooral de Eikenpage in 2018. Afname van Icarusblauwtje heeft waarschijnlijk te maken met de voorkeur van deze soort voor nieuwe open gebieden.

Toenemende begroeiing is niet gunstig voor Icarusblauwtjes. Onderzoek is vooral gedaan door Hero Moorlag, Dick Mooij, Bertha Schuurhuis, Bert Oving en Joop Verburg

Bij niet vermelden van aantallen zijn er slechts 1 of enkele gezien	'12-'14	2015	2016	2017	2018
Citroenvlinder	X	2	7	X	X
Klein koolwitje	X				X
Klein geaderd witje	X		X	9	X
Groot koolwitje	X	12			X
Kleine vuurvinder	X		X	X	X
Boomblauwtje		X		X	X
Icarusblauwtje	X+	2		3	X
Heideblauwtje					
Oranje zandoogje		3			
Bruin zandoogje	X++	40 +6	X	X	
Bont zandoogje	X	3			
Koevinkje	X	X	X	X	X
Hooibeestje					
Groot dikkopje		5	X	X	X
Zwartspridikkopje	X			15	X
Dagpauwoog	X		3	X	X
Kleine vos	X			X1	
Distelvlinder	X	3	X		X
Landkaartje	X	X	X	11	X
Atalanta				4	X
Eikenpage				X	Veel
Gehakelde aurelia				4	
TOTAAL soorten	14	11	9	15	15

In het voorjaar legt het oranjebruine Landkaartje ook op Suthwalda snoertjes van eitjes op de Brandnetel. In de zomer komt daar een nieuwe generatie Landkaartjes uit, die zwart zijn met een witte band.

Links: De typische boerenlandvlinder het Bruin zandoogje heeft het niet alleen in het agrarisch gebied zelf, maar ook in de bermen en ook op de ecoducten moeilijk. Aan de cijfers is te zien dat zij sterk achteruitgaan

Onder: De Eikenpage deed het heel goed in 2018 (foto Hero Moorlag)

(rechts
Foto: Hero
Moorlag)

Nachtvinders van Suthwalda

In deze periode is niet opnieuw een onderzoek met behulp van licht gedaan op Suthwalda. Toch zijn er nog 29 soorten gemeld. Vergelijking met de eerdere periode heeft weinig zin omdat de methode van waarnemen verschilde. Opvallend was het grote aantal rupsen van Kleine- en Grote wintervlinder waardoor in mei de Eiken in de omgeving vrijwel kaal gevreten waren. Met name Hero Moorlag, Joop Verburg en Edwin de Weerd hebben gegevens geleverd. Duidelijk is dat zonder systematisch onderzoek slechts een toevallig en beperkt aantal nachtvindersoorten gezien wordt van de 1600 soorten die in Drenthe voorkomen. Wel maakt de lijst duidelijk door de grote verschillen per jaar dat er ook een grote verscheidenheid aan nachtvinders ook op het ecoductengebied voorkomt.

	Soort	'12-'14	2015	2016	2017	2018
1	Sintjansvlinder	X	X	X	X	X
2	Sintjacobsvlinder	X				
3	Zuringspanner					X
4	Kleine wintervlinder					Rups veel
5	Grote wintervlinder					Rups veel
6	Gewone heispanner					X
7	Bruine daguil					X
8	Donkere marmerruil			X		X
9	Gamma-uil	X	X	X	X	X
10	zilverstreep		X			
11	Grasmot S.l.		X veel	X veel	X veel	X veel
12	Gewone grasmot	X		X	X	X
13	Zilverstreepgrasmot			X		
14	Vroege grasmot			X		
15	Variabele grasmot				X	
16	Baardsnuitmot			X		
17	Streepjesgrasmot					X
18	Weegbreemot				X	X veel
19	Waterleliemot	X	X		X	X
20	Kroosvlindertje			X	X	
21	Maïsboorder			X		
22	Sergeant majoortje	X	X			
23	Hertshooibladroller		X			X
24	Gewone zakdrager		POP			
25	Kokermot spec		X			
26	Distelknoopvlekje				X	
27	Groene eikenbladroller					X
28	Loofboombladroller					X
29	Sneeuwwitte vedermot					X
	Dwerghuismoeder	X				
	Vierbandspanner	X				
	Muntvlinder	X				
	Kommablader	X				
	Witte eikenvouwmot	X				
	smaragdlingsprietmot	X				
	Brandnetelbladroller	X				
	TOTAAL SOORTEN	13	9	10	9	15

Rups van de Grote wintervlinder

Fraaie contrasterende kleuren van de Zuringspanner

Links Bruine daguil; een overdag vliegende nachtvlinder

Rechts een Micronachtvlinder: de Zilverstreepgrasmot

Libellen op Suthwalda

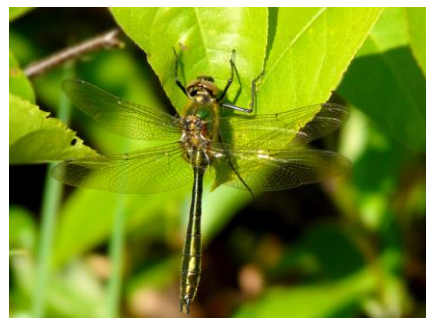
Jaarlijks onderzoekt Hero Moorlag de ecoducten op libellen (en hij neemt allerlei andere soorten die hij ziet, natuurlijk mee) Ook in dit overzicht zie je dat het de libellen niet slecht gaat. De verbetering van de waterkwaliteit geeft betere kansen voor libellen en samen met het warmer worden levert dat meer soorten op dan in de vorige onderzoeksperiode. (van 17 naar 24 soorten) Dat het met die warmte ook mis kan gaan bleek in 2018 toen op het ecoduct door langdurige droogte en warmte eind juli alle poelen volledig verdroogd waren. Dan is er voor libellen niet veel meer te beleven. De Zwervende heidelibel en de Koraaljuffer die gezien werden in de vorige telperiode zijn niet opnieuw gemeld. Bijzonder is de waarneming van de Weidebeekjuffer al komt die wel vaker als zwerver voor ver van het leefgebied (schone beken zoals de Reest). De aanwezigheid van bijzondere zeldzame soorten zoals de Smaragdlibel en de Bandheidelibel zijn aangename verrassingen.

Libellen onderzoek vooral door Hero Moorlag

	Libellen op Suthwalda	2013 = 2014	2015	2016	2017	2018
	Aantal bezoeken	2x= 3x	2x	4x	5x	4x
1	Zwarte heidelibel	Aanw	X	X	X	
2	Steenrode heidelibel	Aanw	X	X++	X	X
3	Bruinrode heidelibel	Aanw	X++	X	X+	X
4	Bloedrode heidelibel	Aanw			X	
5	Zwervende heidelibel	Aanw				
6	Bandheidelibel			X		X
7	lantaarntje	Aanw	X	X++		X
8	Watersnuffel	Aanw				
9	Azuurwaterjuffers	Aanw		X++	X	X
10	Vuurjuffer	Aanw		X+	X	
11	Koraaljuffer	Aanw				
12	Tengere waterjuffer	Aanw				
13	Houtpantserjuffer		X		X	
14	Gewone pantserjuffer	Aanw	X	X		
15	Tengere pantserjuffer		X			
16	Weidebeekjuffer				X	
17	Gewone oeverlibel	Aanw	X	X	X	
18	Platbuik	Aanw	X	X	X	X
19	Viervlek	Aanw	X	X*	X	X
20	Smaragdlibel					X
21	Grote keizerlibel	Aanw		X		X
22	Bruine glazenmaker	Aanw				
23	Blauwe glazenmaker		X			
24	Paardenbijter		X	X	X	X
	Totaal soorten 22	16	12	13	12	10

*De Viervlek in 2016 is een aparte vorm en hij heet *Libellula quadrimaculata f. praenubila*.

XXXX = verdwenen XXXX = nieuw

Smaragdlibel (foto Hero Moorlag)

Bandheidelibel (foto Hero Moorlag)

Links: paring van Steenrode Heidelibellen (foto Hero Moorlag)

Rechts: Vuurjuffer

Kevers op Suthwalda

Bij de kevers is de verscheidenheid enorm. In Nederland komen duizenden soorten voor en herkenning in het veld is lastig. Tegenwoordig kan www.waarneming.nl met snelle identificatie veel hulp bieden, maar in de onderzoeksperiode kon daar nog geen gebruik van worden gemaakt. Het overzicht is derhalve verre van volledig. Het geeft wel enigszins een beeld van de veelkleurigheid en de grote diversiteit.

Kevers	12-14	2015	2016	2017	2018
Silpha obscurata	X				
Gaurotes virginea	X				
Gevlekte smalbok	X				
Tweekleurige smalbok		X			
Korte smalbok		X	X		
Weekschildkever	X	X	X	X	X
Rozenkever		X		X	X
Aaskever	X				
Groene zandloopkever	X				X
Bastaardzandloopkever					X
Gewone oeverloopkever	X				
Grote poppenrover	X				
pterostychus niger	X				
Aphodis fossor	X				
Harpalus rufipes	X				
Zwartkopvuurkever	X	X		X	
Roodschildveldmestkever	X		X		
Roodaarsknipitor		X			
Grijze knipitor		X			
Elzenhaantje	X	X	X	X	X
Gonioctena quinquepunctata				X	
Oedemera lurida/virescens			X		
Pilkever	X				
Zevenstiplieveheersb.	X				
Tweestiplieveheersb.			X		
Veelkleurig aziatisch lieveheersbeestje		X	X	X	X
Struiksnuitkever		X			
Groene distelsnuitkever		X			
Groene snuitkever		X			
Larinus turbinatus			X		
Tuimelaar					X
Gegroefde haarwaterroofkever					X
Gewone geelrand					X
Schrijvertje	X				

Groene distelsnuitkever

Zwartkopvuurkever

Korte smalboktor

Struiksnuitkever

Andere soortgroepen en organismen Suthwalda

Bij het onderzoek naar andere organismen is ook de grote verscheidenheid te zien. Veel specifieke waarnemingen zijn te danken aan Bert Oving die met grote kennis van soorten nu en dan de ecoducten bezoekt. Ook Edwin de Weerd en Joop Verburg, hadden een belangrijke bijdrage aan de lijst.

Andere organismen	12-14	2015	2016	2017	2018
Wantsen					
koolwants	x				
zuringwants	x	x			
bessenwants	x				
Pyjamawants					x
Mijtschildwants		x			
Bremschildwants		x			
Schaatsenrijders	x	x	x	x	x
Playtte waterwants					x
Bootsmantje spec.			x	x	x
Zicrona caerulea	x				
Cicaden					
Cicadella viridis	x	x	x	x	x
Aphrophora alni	x				
Bloedcicade			x		x
Wilde bijen en wespen		2015	2016	2017	2018
Duinziejdebij	x				
Grote bloedbij	x				
Hommels spec.		x	x	x	x
Aardhommel				x	
Boomhommel				x	
Steenhommel				x	x
Akkerhommel					x
Hoornaar			x	x	
Roodpootgroefbij		x			
Franse veldwesp					x
Bijenwolf					x
Sprinkhanen		2015	2016	2017	2018
Snortikker of Ratelaar	x			x	x
moerassprinkhaan	x	x		x	x
Doortje	x		x		

Wekertje			x	x	
Grote groene sabelsprinkh.				x	
Wrattenbijter (?)				x	
sprinkhaan spec.	x	x	x	x	x
Vliegen en muggen					
Roofvlieg	x	x	x	x	x
Bosbijvlieg	x				
Kleine bijvlieg					x
Doodskopzweefvlieg					x
Menuetweefvlieg					x
Tachina fera/magicornis					x
Trixa conspersa					x
bessenbandzweefvl.	x				
Composietenboorvlieg	x				
Pendelzweefvlieg	x	x	x	x	x
Langlijfje				x	
gewoon platvoetje	x				
Cytogaster globosa		x			
Schorpioenvlieg		x		x	x
Blinde bij	x	x	x	x	x
dambordvlieg	x	x			
langpootmugt	x	x	x	x	x
Houtlangpootmug		x			
tipula trifasciculata		x			
Spinnen					
Krabspin	x				
Zwartstaarboswolfspin	x				
Wespspin		x	x	x	x
Overigen					
Pissebedden	x	x	x	x	x
Duizendpoot	x	x	x	x	x
Oorwurm	x	x	x	x	x

Links: Een soort Roofvlieg
Rechts: Aardhommels

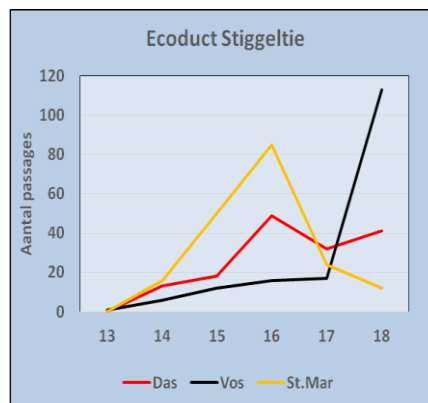
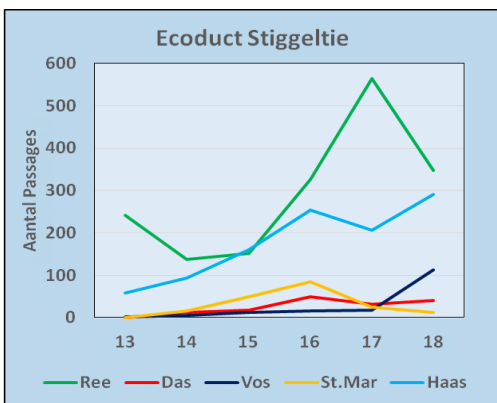

Ecoduct Stiggeltie

Stiggeltie verschilt in een aantal opzichten van ecoduct Suthwalda. De rust is er groter en de toename van passages van grotere zoogdieren is dan ook veel groter dan op Suthwalda. De beweiding door koeien (uitbesteed aan een lokale veehouder) levert minder problemen op dan eerder omdat nu aan de oostzijde van het ecoduct een zelfdrinker is aangelegd. Daardoor is er minder heen en weer geloop om te drinken. De weergave van soortgroepen en soorten is niet op een systematische manier gedaan al zijn er van april tot oktober wel vrijwel iedere maand bezoeken gebracht aan Stiggeltie. Alleen de monitoring met behulp van bewegingcamera's is vrijwel continu uitgevoerd door Philip de Brabander uitgezonderd de perioden dat er problemen waren met de camera's. Op dit moment zijn er dankzij een bijdrage van de provincie twee nieuwe en uitstekende camera's op Stiggeltie in werking.

Die camera's hebben in de loop der jaren steeds meer passages geregistreerd:
in 2017 samen 843 passages en in 2018 samen 804 passages.

Een van de meest opvallende dingen met name op Stiggeltie is de rust die er heerst. De dieren gebruiken het ecoduct niet voor een snelle passage maar beschouwen het kennelijk als leefgebied: Dassen en Vossen zoeken voedsel, bij Hazen zie je de rammelaars boksend elkaar beconcurreren en je ziet soms zelfs hazen met spelende jongen, iets wat overdag nooit gezien wordt. Reeën zie je achter elkaar aan rennen op camerabeelden in de bronsttijd en jonge reeën spelen met elkaar soms zelfs overdag. Kortom ecoduct Stiggeltie is een kostbaar stuk natuur dat meer is dan een snelle verbinding tussen twee leefgebieden.

Philip de Brabander en Reijer Römer inspecteren Ecoduct Stiggeltie

VEGETATIE Stiggeltie

Op Stiggeltie is de vegetatie niet erg veranderd. Het is nog steeds een gebied met een vrij rijke bodem en daarbij hoort een groei van veel hoge grassoorten en ruigtekruiden zoals Akkerdistels en Jacobskruiskruid. Op Stiggeltie is de blijvende aanwezigheid van Langbladige ereprijs (*Veronica longifolia*) opvallend, ook al omdat het aantal plekken toeneemt. Zeer bijzonder is de vondst van de Stijve naaldvaren (*Polystichum aculeatum*) die in de winter van 2017 is gevonden in het naastgelegen bosje bij winteronderzoek naar bijzondere varensoorten in bossen op voormalige landbouwgrond.

Aantallen soorten wilde planten op de ecoducten: (voor soorten zie lijst op de website van de Natuurvereniging onder werkgroep ecoducten en plantenwerkgroep)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017+	2018
Suthwalda			155	151	104	143	143	xxx*
Stiggeltie		126	109	140	88	109	109	Xxx*

* in 2018 is de zomer dermate droog geweest dat veel soorten in de normale teltijd niet gevonden konden worden.

Links: Langbladige ereprijs
(*veronica longifolia*)

Rechts: Stijve naaldvaren
(*Polystichum aculeatum*)

Beeld van ecoduct Stiggeltie naar het westen

Vogels op Stiggeltie

Ook op Stiggeltie is geen systematisch onderzoek gedaan naar vogels. Het gaat steeds om toevallige gesignaleerde waarnemingen van soorten die gezien of gehoord worden. Toch is het een mooie lijst die goede indruk geeft van de soortenrijkdom in het gebied. Meest opvallend is de waarneming van de Boomvalk en juist in 2018, het jaar met de grote droogte en weinig libellen, die nu juist een belangrijke voedselbron voor de Boomvalk vormen.

	Vogels Stiggeltie	2015	2016	2017	2018
1	Buizerd		X	X	X
2	Boomvalk	X			
3	Houtduif	X		X	
4	Raaf			X	X
5	Zanglijster	X			X
6	Groene specht		X		
7	Gaai	X	X	X	X
8	Graspieper	Nest	X+ Nest		X
9	Zwartkop	X	X		X
10	Spotvogel		X		
11	Grasmus		X		X
12	Vink	X	X		X
13	Tijftjaf		X		X
14	Fitis	X			X
15	Merel	X	X	X	X
16	Koolmees	X	X	X	X
17	Pimpelmees	X	X	X	
18	Tuinfluit	X	X		X
19	Boerenwaluw				
20	Huiswaluw	X			
21	Wilde eend	X			X
22	Grote lijster	X			
23	Nijlgans	X			
24	Pimpelmees		X		
25	Kramsvogel		X		X
26	Ekster		X		
27	Zwarte kraai		X	X	X
28	Roodborst		X		X
29	Holenduif			X	
30	Grote bonte specht				X

In rood de soorten en waarnemingen die waargenomen via camera-beelden. Dat laat eens te meer zien hoe goed de camera's werken en ook dat zoveel vogelsoorten het ecodeuct als rustig leefgebied zien.

Twee jaar achtereenvolgens vond Hero Moorlag het nest van een Graspieper (foto nest Hero Moorlag) onder: Graspieper op Stiggeltie

Boven: Buizerd voor de camera op Stiggeltie (foto van camera)

Boomvalk (foto Saxifraga) Het menu van de Boomvalk bestaat voornamelijk uit Libellen. Leuk dat hij ook bij Stiggeltie werd gezien

Reptielen en amfibieën op Stiggeltie

De belangrijkste bijdrage aan onderzoek naar reptielen is in 2018 gedaan door Johan Scheeres die met behulp van netten en fuikjes onderzoek deed naar deze soortgroep. In tegenstelling tot Suthwalda is op Stiggeltie geen Kleine watersalamander gevonden en ook de Levendbarende hagedis is (nog) niet op Stiggeltie gesignaleerd.

monitoren ecoducten 2018					
ecoduct Stiggeltie				methode	opmerking
Soort	datum	aantal	geslacht		
bruine/heikikker	25-4-2018				
bruine/heikikker larven	25-4-2018	12		kijken	
bruine/heikikker larven	5-8-2018	50 tallen	larven	net	
Bruine kikker juveniel	22-7-2018	10 tallen	juveniel	kijken	poelen droog
Kleine watersalamander					
bastaard kikker	8-5-2018	1	man	gehoord	
Gewone pad	8-5-2018	10 tallen		net	
levendbarende hagedis					
Gewone geelgerande waterkever	25-4-2018	1	man	fuik	
Gegroefde haarwaterroofkever	25-4-2018	3	man	fuik	
Gegroefde haarwaterroofkever	8-5-2018	15		net	
Platte waterwants	25-4-2018	3		fuik	
Gewoon bootsmannetje	25-4-2018	8		fuik	
Staafwants	25-4-2018	1		fuik	
diverse libelle larven	8-5-2018	10 tal		net	
diverse soorten slakken	8-5-2018	25 tal		net	

Gewone pad: (Foto: Jaap Vliegthart)

Geelgerande waterkever (foto Saxifraga)

Dagvlinders op Stiggeltie

Stiggeltie	2012-2014	2015	2016	2017	2018
Zwartspruetdikkopje	x		x	x	
Groot dikkopje	x		x		
Citroenvlinder	x	x	x	x	
Groot koolwitje			x		
Klein koolwitje	x			x	x
Klein geaderd witje	x	x	X++	x	x
Eikenpage			x		X+
Kleine vuurvlinder	x		X+	x	x
Icarusblauwtje	x	x	x		x
Boomblauwtje				x	
Atalanta			x	x	
Distelvlinder		x	x		x
Kleine vos	x		x		
Dagpauwoog			x		x
Gehakelde aurelia			x	x	
Landkaartje	x		X+		
Bont zandoogje		x	x		x
Koevinkje	x		x		x
Hooibeestje					x
Oranje zandoogje		x	x		
Bruin zandoogje	x	X+	x		x
Gele luzernevlinder					
Totaal aantal soorten	11	7	17	8	11

Zwartspruetdikkopje is ook een van de boerenlandvlindersoorten. Ook deze soort is dramatisch achteruitgegaan

in 2018 lieten ineens Hooibeestjes zich vaak zien op Stiggeltie. Verrassend en mooi!

Nachtvinders Stiggeltie

Het moet gezegd dat de waarnemingen van nachtvinders op Stiggeltie geen aandacht hebben gekregen. Alleen wat in het voorbijgaan gezien werd is genoteerd. Er is nooit een specifiek nachtvlinderonderzoek gedaan.

stiggeltie	2013-2014	2015	2016	2017	2018
St Jacobs vlinder	X rups			X	X
St Jansvlinder	X rups			X	
Metaalvlinder	X				
Muntvlinder	X				
Gamma uil	X		X		X
Krakeling	Xrups				
Lieveling	X				
Dwerghuismoeder	X				
Kommabladeroller	X				
Vogelkersstippelmot	X				
Meidoornspinnelmot	X rups				
Gewone grasmot	X		X	X	

Gamma-uiltje wordt vaak overdag gezien

Links: Sintjansvlinder ook wel Bloeddropje genoemd

Rechts: Rupsen van de Sintjansvlinder bloemen etend op Jacobskruiskruid

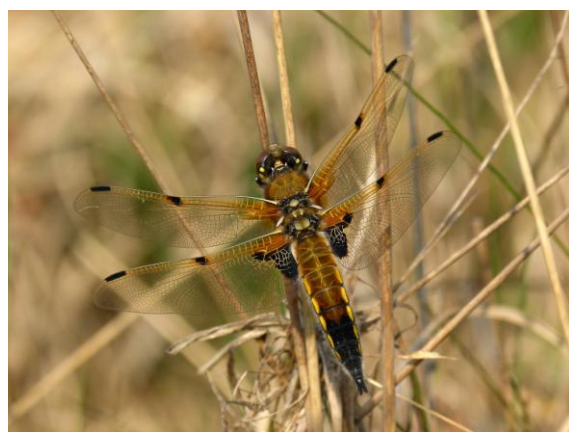
Libellen op Stiggeltie

Dankzij regelmatige bezoeken van Hero Moorlag is een beter beeld verkregen van de libellensoorten op Stiggeltie. Het aantal soorten is aanzienlijk uitgebreid van 7 soorten in de vorige telperiode naar 21 soorten. Daarbij zijn enkele opvallende soorten zoals de Tengere pantserjuffer een vrij zeldzame soort, maar vooral de fraai getekende Metaalglanslibel, ook een zeldzame soort, die op weinig plaatsen in de buurt van Zuidwolde wordt gezien. Daarbij is het opvallend dat juist in 2018 (het jaar van extreme droogte en uitdroging van de poelen op Stiggeltie) juist deze soorten nieuw zijn gezien.

	Libellen	2013-2014	2015	2016	2017	2018
1	Zwarte heidelibel	Aanw	X			
2	Steenrode heidelibel	Aanw	X	X	X	X
3	Bruinrode heidelibel		X			X++
4	Bloedrode heidelibel		X		X	X
5	Bandheidelibel			X		
6	Metaalglanslibel**					X
7	Vuurjuffer					X
8	Tengere grasjuffer**					X
9	Watersnuffel	Aanw	X	X	X	
10	Azuurwaterjuffers	Aanw	X	X		
11	Gewone pantserjuffer				X	
12	Houtpantserjuffer			X		
13	Lantaarntje		X	X		x
14	Grote keizerlibel	Aanw	X	X	X	X
15	Platbuik		X	X		X
16	Viervlek			X		X
17	Gewone oeverlibel	Aanw	X	X	X	X
18	Bruine glazenmaker	Aanw		X		
19	Blauwe glazenmaker			X		
20	Paardenbijter		X	X	X	X
21	Glassnijder					X
	Aantal soorten	7	11	13	7	13

Boven: Platbuik (v) (foto Hero Moorlag)
Onder: Viervlek (v) (foto Hero Moorlag)

Kevers en andere soortgroepen op Stiggeltie

Over kevers valt op Stiggeltie weinig te zeggen omdat er in de nieuwe telperiode slechts enkele soorten zijn gemeld en dat betreft altijd algemene soorten zoals Schrijvertjes en Weekschildkevers. Een klein deel over waterkevers is te zien in het overzicht van de reptielen en amfibieën van de hand van Johan Scheeres.

Datzelfde geldt ook voor wantsen en andere soortgroepen.

Bij de **sprinkhanen** is de Moerassprinkhaan de meeste jaren gezien en gehoord.

Bij de **bijen** is de opvallendste melding die van Hero Moorlag van een zwerm honingbijen

Bij de **vliegen** en **muggen** gaat het alleen om langlijfjes en roofvliegen

Bij de **spinnen** is ook op Stiggeltie de Wespspin een vaste bewoner

Tenslotte dan nog een bijzondere waarneming van Hero Moorlag en Joop Verburg die in 2017 een **Bunzing** zagen op het ecoduct en een **vleermuis** (waarschijnlijk een Laatvlieger) die in 2017 op camerabeelden was te zien.

De personen die meegedaan hebben aan dit onderzoek, hebben dat met plezier gedaan en zij hopen dat de ecoducten de bescherming krijgen die nodig is voor deze belangrijke verbindingzones in het natuurnetwerk.